

24. srpna 2103, Praha

Oponentský posudek bak. práce kol. H. Maláňové

„Chrysippos o věštění a osudu “.

Oponent: F. Horáček.

Práci považuji na bakalářské úrovni za velmi kvalitní. Kromě vlastního tématu je provedena relativně zdatně i na řemeslné rovině. Výklad je jasný, disciplinovaně vedený a soustavně doprovázený výchozími dokumenty. Cíle jsou dány jasně a zvoleny přiměřeně obtížně. Práce s literaturou (zejména sekundární) je podle mne, jakkoli se ve stoických tématech neorientuji, adekvátní, dané problematice každopádně dostačující. Vedle přehledových i speciálnějších prací v angličtině četla autorka také německy. V zásadě takto si představuji první krok na poli vědy, jímž by bakalářská práce v ideálním případě měla být.

Autorka se fakticky dovedla vyrovnat se skutečností, že nemohla pracovat s obvykle latinskými originály a svůj přístup i popsala (s. 5-6). Jsem také přesvědčen, že při zpracování svého textu na úrovni, na níž se jí podařilo bak. práci napsat, sama v praxi došla k tomu, k čemu orientace či znalost originálních jazyků jsou.¹

Věcně se práce pohybuje v okruhu témat svobodné vůle, osudu a věštění, které se v antické diskusi nejen stoické navzájem stále srážejí a odrážejí a jsou si v antickém kontextu navzájem souzeny. Autorka vydává počet z toho, jak se

¹ V marginální poznámce to mohla zreflektovat, ale práci samotné není nijak na škodu, že se tak nestalo.

vyznala v referátech Chrýsippova pojetí, jeho kritice a jeho řešeních. Již to samo představuje na úrovni bak. práce nesnadný výkon.

Nejkvalitnější částí autorčina textu je referát Chrýsippova subtilnějšího uchopení klíčových termínů osudu, nutnosti a svobodné vůle a jejich vzájemné vztahy (kap. 3, „Osud, nutnost a svobodná vůle“). Autorka se snaží vysvětlit prostor, který Chrýsippos usiluje zjednat osudu, svobodné vůli a věštění proti námitkám z pozic pracujících s obecnějšími představami těchto témat, které mj. mohou ústít ke koncepci absence svobodné vůle člověka. Chrýsippos se brání osvědčeným způsobem „scholastiků“ všech dob: pomocí rozštěpení problematiky na jemnější distinkce. Tak se mj. pomocí rozpojení kauzality mezi antecedentem a konsekventem či pomocí rozlišení výroků na „jednoduché“ a „složitě“ (nepodmíněné a podmíněné okolnostmi) vytváří prostor, kam se mohou, a to vespolek, utéci jemněji pochopená svobodná vůle člověka a osudové řízení světa.

Právě tato nejlepší část práce však vrhá svůj stín. Je poněkud škoda, že autorka se na tomto základě nepustila dál a nerozvinula své úvahy za zajisté náročný referát filosofické diskuse Chrýsippa s jeho protivníky. Koneckonců žánr práce je esej a k jeho naplnění tato úvahová stránka chybí. Na druhou stranu je držení se nohama na zemi možno vidět jako část autorčiny myšlenkové i stylistické disciplinovanosti. Poslední kapitola také kontrastuje s kap. 3, protože náročnost argumentace je v ní o patro nižší.

V práci pěkně vystávají zajímavá (pro mne) témata. Např. „důkaz z boha“. Existence božství byla dobově natolik samozřejmá (jakkoli filosofové nádavkem prováděli subtilnější argumentace), že nemusí být předmětem dokazování, ale je naopak součástí samozřejmého intuitivního základu, na němž

argumentace v jiných problematikách stojí. Nijak netvrdím, že podobná témata se v práci měla objevit, ale mohla tvořit část esejistické stránky autorčina textu.

Skutečnost, že autorka zaměřila svůj pohled jasně pouze na Chrýsippa, je, jak jsem uvedl, kladem. Avšak zkoumané věci se obvykle ukazují lépe oproti vhodně zvolenému pozadí. V autorčině případě by meze Chrýsippových otázek a odpovědí lépe vyvstaly v konfrontaci s poněkud odlišným vypracováním problematiky, tj. oproti některému novoplatónskému modelu. Ani tato moje poznámka však neplatí jako výtku, má být spíš připomínkou na okraj.

K použitým edicím primárních pramenů bych měl výtku, že autorka se neobracela do novějších vydání (Eusebios 1903, Cicero 1853 či 1730). Věc jsem si nezjišťoval, ale považuji za jisté, že jsou k dispozici novější textová vydání.

Zbývá připomenout několik drobností nižšího řádu.

Autorka mylně rozlišuje mezi citacemi originálních textů u referujících autorů a mezi papyrovými zlomky originálních Chrýsippových knih (s. 5). Jistě jde v obou případech o zlomky poněkud jiného charakteru, ale autorka je podle mne vidí jako zásadně rozdílné.

Práce některých autorů uváděné v poznámkách pod čarou jsem nenašel v bibliografii. Týká se to „Jonese “ z pozn. např. 155 či 158, či „Algra “ z pozn. 6.

Někdy se díky pohroužení do tématu vyjadřuje zkratkovitě, což je ale problém jen na úrovni stylistické, nikoli na úrovni porozumění; např. na s. 5: „[...] stoická představa osudu způsobuje nutnost všech událostí “.

Při výkladu motivovanosti věštění se autorka dopouští chyby v tom, že příliš obecně tvrdí, že Řekové neměli posvátné texty typu Koránu či Bible, a proto se dostávalo věštění většího prostoru (s. 8). Na okraji řeckého náboženství texty

v podobném typu zatížení jednak byly, jednak slovo „text “ neznamená totéž, co „kniha “, nýbrž „obsah “ (jakkoli se na to obvykle zapomíná). Ten se uchovával hlavně v paměti a třeba jakožto *hieros logos* („posvátné vyprávění “) tvořil ve velmi rozšířených mysterijních tradicích soudržnost komunity zasvěcených. Posvátné texty (a v pozdější antice dokonce i v podobě knih) tedy měly velmi podobnou, ne-li stejnou roli jako Bible.

V práci se jednou mihnou „chaldejší věštcí “ (s. 27). V celkové souvislosti sledované autorkou to sice nemá příliš velký význam, ale stálo by za poznámku, že Chaldejci jsou v řeckém (a poněkud posunutě také v latinském) vnímání viděni velmi ambivalentně jako mudrcové i jako šarlatáni, někdy dokonce u jednoho a téhož autora.² To by se dalo na okraj připojit k řečnický jízlivému Ciceronovu nakládání s Chrysippovým argumentačním bojem s Chaldejci.

Někdy utekly překlapy, např. „*perí mantikés* “ místo „*peri* “ (s. 10) či „moudrc “ místo „mudrc “ (s. 41).

Celkově k práci podotýkám, že bych velmi uvítal, kdyby na naší fakultě byly takto zodpovědně vyhotoveny všechny. Navíc se autorce podařilo vytvořit platný myšlenkový výtěžek.

Za známku navrhuji: jedna.

Filip Horáček.

² Přímo k tématu I. Tanaseanu-Döblerová: „Weise oder Charlatane? Chaldaeerbilder der griechisch-römischen Kaiserzeit und die *Chaldaeischen Orakel*“, in: H. Seng – M. Tardieu (Hrsg.): *Die Chaldaeischen Orakel: Kontext– Interpretation– Rezeption*, Heidelberg, Winter, 2010, s. 19-42.

